

Liparis latifolia Lindl. hay *Liparis rhodochila* Rolfe

Trong mục Lan Rừng VN từ A-Z, chúng tôi có đề cập đến 2 giống *Liparis latifolia* và *Liparis rhodochila* ở Phú Quốc căn cứ vào cuốn *Lan Hoang dã Phú Quốc* của Lý Thọ và những tấm hình do anh Nguyễn Vũ Khôi, Giám Đốc Điều Hành tổ chức Wild Life At Risk tặng cho.

Gần đây anh Trương Bá Vương thuộc Viên Sinh Học Nhiệt Đới cho chúng tôi biết rằng có sự sai lầm nên Việt Nam chỉ có cây *Liparis latifolia* mà thôi. Xin thành thực cảm ơn anh Trương Bá Vương đã làm sáng tỏ vấn đề này.

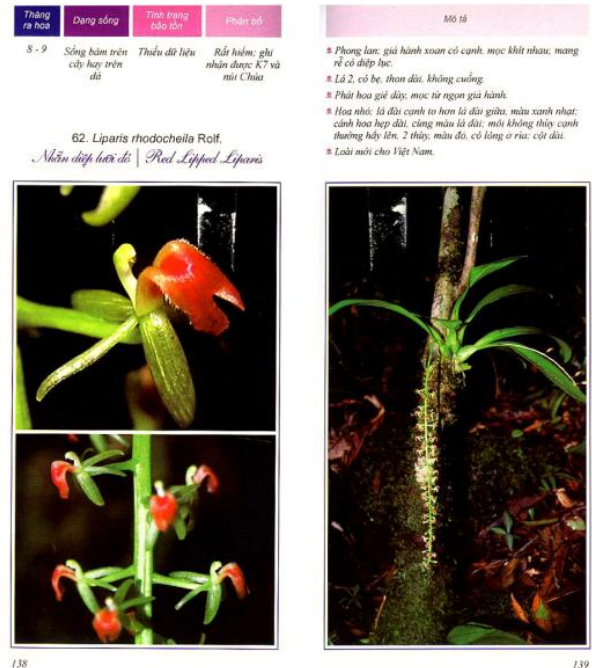
Trên thế giới, lan rất đa dạng và phong phú, đôi khi nhiều loài rất giống nhau, nếu chỉ nhìn vào bề khó lòng phân biệt được. Nhưng với một số chi tiết khá nhỏ hay đặc trưng thì chúng ta sẽ phân biệt được.

Liparis trên thế giới có khoảng 250 giống và có 51 cây hiện diện tại Việt Nam (Averyanov, 2013). Trong cuốn *Lan Hoang dã Phú Quốc* của Lý Thọ về có đề cập đến cây *Liparis rhodichila* mới tìm thấy lần đầu ở Việt Nam. Nhưng khi đọc lời mô tả của giáo sư Leonid Averyanov về chi *Liparis* của Việt Nam thì chỉ có cây *Liparis latifolia* được nghiên cứu theo mẫu của ông Nguyễn Vũ Khôi ở Kiên Giang, Phú Quốc mà thôi.

Thoạt nhìn vào hình ảnh của 2 cây, đều do Nguyễn Vũ Khôi thu được hai cây này có vẻ giống nhau vì môi hoa cùng có màu sắc rất đỏ và nổi bật, so với các loài còn lại trong chi *Liparis*.

Liparis latifolia

Liparis rhodochila

Hai cây này có những đặc điểm gì khác nhau và cả hai cùng có mặt ở Việt Nam hay sao?

Chúng ta hãy xem lại một số tài liệu đã được công bố và trước khi đi vào chi tiết của 2 cây, nên xem xét lại ý nghĩa tên khoa học của 2 cây theo Botanical Latin (4th edition):

- ***Liparis latifolia***: *latifolia* = *latifolius* = *lati-* (broad, wide) *-folia-* (leaved) có lá, (broad-leaved) lá to.

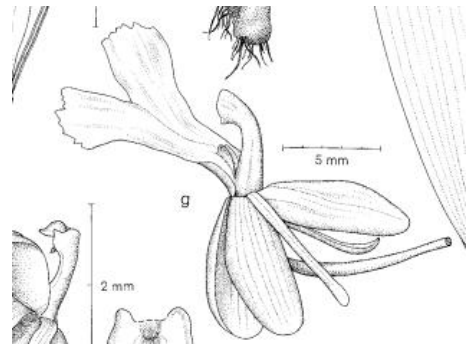
- ***Liparis rhodochila***: *rhodo-* (rose, rosy-red) màu đỏ hoa hồng; *-chila* (*lipped*) môi hoa = môi hoa màu đỏ hoa hồng.

1. Theo như bản công bố của GS. Averyanov: *The orchids of Vietnam illustrated survey part 4*, nghiên cứu mẫu từ Kiên Giang, Phú Quốc, của ông Nguyễn Vũ Khôi về cây *Liparis latifolia*. Trong đó có ghi chú như sau: *Lip as long as sepals brightly scarlet red with 2 raised oblong calli, strongly bent apically 2-lobed; lobes parallel, not diverging, finely indented and white ciliate along margin.*

Có nghĩa là: môi hoa màu đỏ tươi, **phần cuối của môi có 2 thùy** song song với nhau, không có banh rộng ra, mép môi có lông sợi mịn màu trắng.

Và sau đó Averyanov chú thích như sau: *The single observed Vietnamese plant differs from true Lip. latifolia in smaller flowers, narrow and smaller leaves and in small pseudobulbs, as well as in flower coloration...*

Mẫu duy nhất thu ở Việt Nam khác với loài *Lip. latifolia* thật sự ở chỗ là **hoa nhỏ hơn, lá hẹp và nhỏ hơn, và giả hành cũng nhỏ hơn.**

2. Trong cuốn *Orchids of Peninsular Malaysia and Singapore* của Gunnar Seidenfaden có hình vẽ môi hoa của *Liparis latifolia* chẻ đôi và trong bài viết đó không có đề cập đến cây *Lip. rhodochila* ở Việt Nam.

3. Theo tài liệu của Royal Botanic Garden (*Bulletin of miscellaneous information/Royal Botanic Gardens*, Kew. 1908), cây *Liparis rhodochila*, môi không chẻ ra làm 2 thùy như cây *Liparis latifolia*, mô tả rằng phần môi hoa bằng và có những răng cưa nhỏ dọc mép (truncatus = truncate). Như chúng ta thấy hình trên thì môi hoa của *Lip. rhodochila* bằng ngang, trong khi *Lip. latifolia* tìm thấy ở Phú Quốc bởi Lý Thọ thì xẻ sâu chia ra làm 2 thùy.

truncate

BHL About Help Feedback

Biodiversity Heritage Library

ADVANCED SEARCH

Bulletin of miscellaneous information / Royal Botanic Gardens, Kew. 1908

Download Contents

Pages

- Page 406 (Text)
- Page 407 (Text)
- Page 408 (Text)
- Page 409 (Text)
- Page 410 (Text)
- Page 411 (Text)
- Page 412 (Text)
- Page 413 (Text)
- Page 414 (Text)

URL for Current Page

http://biodiversitylibrary.org/page/11625168

Scientific Names on this Page

Page 410 (Text)

Antherae

Fadacia oblongo-lanceolata

Folia

Liparis bicolor

Liparis rhodochila

311. *Liparis rhodochila*, Rolfe, ad *L. bicolor*em, J. J. Smith, accedit, sed labello non profunde bilobo differt.

Pseudobulbi caespitiosi, late ovoideo-oblongi, subcompressi, circa 1.5 cm. longi et lati, vaginis ovatis cucullatis vestiti, monophylli. *Folia* elliptico-oblonga, apice minute bidenticulata, circa 7 cm. longa, 3 cm. lata. *Scapi* terminales, erecti, subcompressi, circa 8-9 cm. longi, multiflori. *Bracteeae* lanceolatae, acutae, 5-7 mm. longae. *Pedicelli* 8-10 mm. longi. *Sepala* reflexa, oblonga, obtusa, 7-8 mm. longa. *Petala* linearia, obtusa, 7-8 mm. longa. *Labellum* late unguiculatum; unguis erectus; limbus arcute reflexus, obovatus, apice truncatus et minute denticulatus, 4 mm. latus; discus crassiusculus. *Columna* clavata, 4 mm. longa, alis brevissimis et latis.

JAVA.

Sent for determination by Sir Trevor Lawrence, in September, 1908, by Messrs. J. W. Moore, Rawdon, Leeds, who

Contributed by Missouri Botanical Garden, Peter H. Raven Library

5:28 PM 4/25/2016

4. Hình ảnh cây *Liparis rhodochila* trong *Orchid of Java* của Jim Comber.

Và một số hình ảnh khác từ trên mạng của cây *Liparis rhodochila* (Nguồn: Ochid Wiki).

Chỉ với một chi tiết “khá đơn giản” là cấu tạo phần cuối của môi mà đã ra thành 2 cây khác nhau rồi. Do đó, theo những dẫn chứng bên trên, Việt Nam chưa ghi nhận được cây *Liparis rhodochila* và mẫu của Nguyễn Vũ Khôi và Lý Thọ tìm thấy ở khu vực Kiên Giang, Phú Quốc, chỉ là *Liparis latifolia* mà thôi. Có thể *Lip. rhodochila* đang ở một nơi nào đó đang chờ được người khám phá.

Xin cảm ơn ông Jim Cootes đã có những góp ý, thảo luận và những tấm hình ảnh từ sách *Orchid of Java*.

6-2016

Trương Bá Vương